

**BUDJETDA XARAJATLAR NAZORAT QILISH TARTIBINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Po'latov O'rolbek Baxtiyorovich

Bank-moliya akademiyasi magistranti

Elektron pochta manzili: urolbekbaxtiyorovich@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqola davlat tashkilotlarida budjetda xarajatlar nazorat qilish tartibini takomillashtirish borasida davlat moliyaviy nazorati va ichki audit tashkilotlarining uslubiyotini takomillashtirish va ishlab chiqishga qaratilgan tadqiqotlar bayon keltirilgan. Amaldagi davlat moliyaviy nazorati va ichki udit tizimi budjet mablag'lari sarflanishining qonuniyligi, samaradorligi va samaradorligiga ishonchni to'liq ta'minlash imkonini bermayotganligi bois, ichki audit bo'linmalarining tashkiliy mustaqilligini oshirish, ichki auditorlarni korrupsiya xavfini amalga oshirish natijasida davlat mulkidan olib qo'yish ehtimolini minimallashtirishga qaratilgan zarur uslubiy vositalar bilan jihozlash orqali rahbariyatning nohaq harakatlari minimallashtirilishi, davlat organlari faoliyatining barcha yo'nalishlarini qamrab oluvchi ichki audit tizimini shakllantirish zarurati, xalqaro ichki audit standartlari va ilg'or xorijiy tajribani hisobga olgan holda, ichki moliyaviy auditni huquqiy va uslubiy ta'minlashni rivojlantirish va takomillashtirishning ahamiyati, davlat ichki nazoratini davlat sektorida ichki nazorat va ichki audit tizimlariga aylantirishning mavjud obyektiv shart-sharoitlari ilg'or xorijiy tajribalarni moslashtirish, shuningdek, ichki auditning uslubiy vositalariga prinsipial yangi yondashuvlarni ishlab chiqishni taqozo etadi, bu boradagi ishlar dolzarbligini belgilaydigan o'rganishga oid ilmiy va amaliy taklif hamda tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: xarajatlar, xalqaro ichki audit standartlari, davlat moliyaviy nazorati, ichki audit tizimi budjet mablag'lari sarflanishining qonuniyligi, ichki audit.

Annotation: In this article, research aimed at improving and developing the methodology of state financial control and internal audit organizations regarding the improvement of the budget control procedure in state organizations is presented. Due to the fact that the current state financial control and internal audit system does not allow to ensure full confidence in the legality, efficiency and effectiveness of the use of budget funds, it is necessary to increase the organizational independence of internal audit units, remove internal auditors from state property as a result of the risk of corruption. by equipping with the necessary methodological tools aimed at minimizing the possibility of fraud, minimizing the unfair actions of the management, the need to form an internal audit system covering all areas of the activities of state bodies, taking into account international internal audit standards and advanced foreign experience, legal and methodological internal financial audit the importance of development and

improvement of provision, the existing objective conditions for the transformation of state internal control into internal control and internal audit systems in the public sector require the adaptation of advanced foreign experiences, as well as the development of fundamentally new approaches to the methodological tools of internal audit, in this regard Scientific and practical proposals and recommendations are given for studies that determine the relevance of work.

Key words: expenses, international audit standards, state financial control, internal audit system, legality of spending budget funds, internal audit.

Kirish

Mustaqillik yillarning o'tgan davri mobaynida davlat budjeti ijrosini isloh qilish orqali ham iqtisodiy, ham ijtimoiy sohani rivojlantirishda sezilarli o'zgarishlarga erishildi. E'tiborlisi budjet ijrosiga oid tizimli normativ-huquqiy baza yaratildi. Davlat budjetning g'azna ijrosi etilishi orqali budjet va budjetdan tashqari mablag'larning maqsadli va manzilli sarflanishi ta'minlandi.

Iqtisodiy sohadagi keng ko'lamli o'zgarishlar yer va unga bog'liq resurslarning aniq hisobini yuritish, ulardan oqilona foydalanish tizimini yanada takomillashtirishni talab etmoqda. Davlat moliyaviy nazorati davlat boshqaruvining eng muhim vazifalaridan biri bo'lib, u qonuniylik, muvofiqlik va moliyaviy resurslarni hamda boshqa davlat mulkini boshqarish samaradorligining qabul qilingan qonunlar va standartlaridan chetga chiqishlarni nazoratni o'z ichiga oladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev rahbarligida boshlangan hamda hayotga tadbiiq etayotgan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida iqtisodiyotning har bir jabhasini qamrab olmoqda. Jumladan, masofaviy nazoratni keng ko'lamda qo'llash, zamonaviy axborot texnologiyalari va ma'lumotlar bazasi vositasida tekshirish obyektlari va maqsadlarini aniqlash yo'li bilan kam samarali taftishlarni qisqartirish bilan bir vaqtda budjet tashkilotlarini tekshirish samaradorligini oshirishni takidlaydilar "O'zbekiston Respublikasi Davlat budjeti xarajatlarining samaradorligini oshirish, budjet qonunchiligi buzilishining profilaktikasini kuchaytirish va masofaviy moliyaviy nazoratni kengaytirish, shuningdek, davlat moliyaviy nazorati organlari faoliyatini takomillashtirish" (SH.M. Mirziyoyev. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 14.02.2022 yildagi PQ-128-son).

Prezidentimiz tashabbusi bilan qabul qilingan 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirishning Harakatlar strategiyasida belgilangan ustuvor maqsadlarni amalga oshirish uchun "Xarajatlarning ijtimoiy yo'naltirilganligini saqlab qolgan holda Davlat budjetining barcha darajalarida mutanosiblikni ta'minlash, mahalliy budjetlarning daromad qismini mustahkamlashga qaratilgan budjetlararo munosabatlarni takomillashtirish hamda ilg'or xalqaro tajribada qo'llaniladigan

vositalardan foydalangan holda moliya siyosatini yanada takomillashtirish” vazifalari qo‘yilgan (O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni, 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-son). Shuningdek, budget ijrosida hisob tizimini davlat sektori uchun moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlariga uyg‘unlashtirish bo‘yicha 2019-2020 yillarga mo‘ljallangan tadbirlar rejasini tasdiqlash belgilandi. Mamlakatimizda budget ijrosi jarayoni va budget hisobi ma‘lumotlarining shaffofligini ta‘minlash uchun moliyaviy hisobotlarning axborot imkoniyatlarini kengaytirish va takomillashtirishda xalqaro me‘yorlarga muvofiqlashtirish masalalariga alohida e‘tibor qaratilmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Tadqiqot davomida budget tashkilotlarni xarajatlarini nazoart qilishda va moliya sohasida "nazorat" yoki "moliyaviy nazorat" (bundan buyon matnda - moliyaviy nazorat) tushunchalarini talqin qilishda ilmiy adabiyotlarning tahlili shuni ko‘rsatdiki, nazorat qilishning ikkita maqsadi: - bu haqiqiy ko‘rsatkichlarning rejalashtirilgan ko‘rsatkichlar orasidagi munosabatlar yoki boshqaruv qarorlarining natijaga ta‘sirining aniqlashdir.

Ichki moliyaviy auditni faqat budget jarayoni doirasida o‘tkazish vakolatiga ega bo‘lgan vakolatli organlarga alohida e‘tibor berilishi kerak, xalqaro standartlarga muvofiq davlat sektoridagi ichki audit budget jarayoni doirasi bilan cheklanmaydi, davlat sektori davlat boshqaruvi sektori va davlat korporatsiyalariga bo‘linadi. Davlat boshqaruvi sektoriga davlat birliklarining butun majmui, shuningdek, nazorat qilinadigan va odatda davlat birliklari tomonidan moliyalashtiriladigan bozordan tashqari notijorat tashkilotlar kiradi. Davlat korporatsiyalari (tashkilotlari), davlat birliklaridan farqli o‘laroq, ular egalik qiladigan yoki ularni boshqaradigan davlat birliklari uchun moliyaviy foyda olish uchun potentsial manbalardir. Shuni ta‘kidlash kerakki, xalqaro professional faoliyat standartlariga muvofiq, ichki audit korporativ boshqaruv jarayonlarini takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalarni baholash va taqdim etishga qaratilgan. budget jarayoni davlat boshqaruvi jarayonining faqat bir qismidir va natijada budget jarayoni doirasida ichki auditni amalga oshirish ichki auditni cheklash deb hisoblanishi mumkin.

Tadqiqot davomida davlat moliyaviy nazorati, davlat ichki moliyaviy nazorati, ichki nazorat, ichki audit kabi tushunchalarga murojaat qilish ushbu tushunchalarning ta‘riflarini berish zarurligini belgilaydi.

Davlat moliyaviy nazoratini o‘rganishga M.V. Melnik, A.S. Panteleyev, A.L. Zvezdin, mualliflarning fikriga ko‘ra, davlat moliyaviy nazorati - bu davlat organlari tomonidan davlat nomidan yagona davlat moliyaviy siyosatini ta‘minlash va davlat va jamiyatning moliyaviy manfaatlariga rioya qilish maqsadida amalga oshiriladigan moliyaviy nazorat.

A.N. Kozyrinning so‘zlariga ko‘ra, davlat moliyaviy nazorati - bu moliyaviy operatsiyalarning qonuniyligi va ishonchliligini aniqlash, faoliyat samaradorligini obyektiv baholash va uni oshirish uchun zahiralarni aniqlash, davlat budjeti

daromadlarini oshirish va davlat mulkini saqlash uchun muayyan tashkiliy-huquqiy shakllardan, ba'zan esa nodavlat shakllardan foydalangan holda davlat organlarining faoliyati.

L.V. Gatsalenkoning fikriga ko'ra davlat moliyaviy nazorati aktivlarni shakllantirish, taqsimlash, egalik qilish, ulardan foydalanish va begonalashtirish jarayonida qonuniylik, moliyaviy intizom va ratsionallikni ta'minlashga qaratilgan nazorat qilinadigan obyektidagi amaldagi qonunchilik talablariga rioya qilish bo'yicha ishlarning haqiqiy holatini belgilashdan iborat. Shuningdek, moliyaviy subyektda qolgan mablag'lardan foydalanish budjetlarga, davlat budjetdan tashqari jamg'armalariga va hukumat kafolati ostida olingan kreditlarga to'lovlar bo'yicha berilgan imtiyozlar munosabati bilan huquqiy munosabatlar.

A.A. Yalbulganov doktrinal yondashuvlari va me'yoriy-huquqiy tartibga solishni umumlashtirib, davlat moliyaviy nazoratini davlat moliyaviy mablag'laridan foydalanishning iqtisodiy asoslanishini, moliyaviy intizomga rioya etilishini va moliyaviy operatsiyalarning ishonchliligini, mintaqaviy va federal budjetlarni shakllantirish va ulardan foydalanish tartibini, soliq imtiyozlaridan foydalanish samaradorligini, moliyaviy qonunchilikka rioya etilishini, xalqaro moliyaviy majburiyatlarning bajarilishini nazorat qilish uchun moliyaviy huquq normalariga asoslangan chora-tadbirlar tizimi sifatida belgilab berdi., ichki davlat qarzining holati.

Davlat moliyasini audit qilish bo'yicha ko'rsatmalar to'g'risidagi lima deklaratsiyasiga muvofiq, davlat moliyaviy nazorati-tuzatishlar kiritish, vakolatli shaxslarning javobgarligini kuchaytirish, zararni qoplash, aralashuvlarni yaratish va keyinchalik qoidabuzarliklarning takrorlanishini murakkablashtirish maqsadida qabul qilingan standartlardan og'ishlarni, moliyaviy resurslarni boshqarish samaradorligi, qonuniyligi va tejamkorligi printsiplarining buzilishini o'z vaqtida aniqlash bo'yicha faoliyat.

Tahlil va natijalar.

Yuqorida aytib o'tilganlarni tahlil qilish va umumlashtirish orqali, davlat moliyaviy nazorati va ichki audit tashkilotlari budjetda xarajatlarni nazorat qilishni takomillashtirishda quyidagi ta'rifini berishga imkon beradi: davlat moliyaviy nazorati va ichki audit tashkilotlari davlat siyosatini amalga oshirishni ta'minlaydi, davlat boshqaruvining funktsiyasi, uning maqsadi davlat tomonidan boshqariladigan tizimning davlat tomonidan belgilangan moliyaviy resurslarni boshqarish me'yorlari va qoidalaridan kelib chiqqan holda, bunda farqlarni aniqlash vakolatli organlarni tegishli tuzatuvchi va profilaktik chora — tadbirlarni qabul qilish taminlashdir.

Davlat moliyaviy nazoratini boshqaruv vositasi sifatida tavsiflashga imkon beradi, bu esa iqtisodiyotning davlat sektori organlari rahbariyatiga belgilangan me'yorlar va qoidalarga rioya qilgan holda mablag'lar va mol-mulkdan

foydalanishning tegishli tejash darajasiga, samaradorligi va samaradorligiga erishishga ishonch hosil qilish uchun belgilangan vazifalarning bajarilishini tekshirish hamda aktivlarni yo‘qotishlardan to‘g‘ri himoya qilishdir.

Davlat moliyaviy nazorati - bu teskari aloqani tashkil etish usuli bo‘lib, uning yordamida boshqaruv organi xatarlarni aniqlash va baholash, istalmagan hodisalar ehtimolini minimallashtirishga qaratilgan harakatlarni amalga oshirish, tegishli choralarni ko‘rish orqali aniqlangan kamchiliklarga javob berish maqsadida nazorat qilinadigan obyektning moliyaviy va iqtisodiy faoliyati holati to‘g‘risida ma‘lumot oladi. Asosan, davlat moliyaviy nazoratining past samaradorligi aniq "teskari aloqa" yo‘qligi bilan bog‘liq.

Davlat moliyaviy nazorati va ichki auditning maqsadi davlat budjeti va budjetdan tashqari moliyaviy vositalar va davlat mulkidan foydalanishning qonuniyligi va samaradorligini ta‘minlashdan iborat. Ushbu asosiy vazifalarga muvofiq, quyidagilarni o‘z ichiga oladi: siyosiy sohada moliya sohasida parlament nazorati davlat moliyaviy nazorati huquq sohasida sud nazoratini, konstitutsiyaviy adolat, prokuratura nazorati texnik nazorat maxsus talablar, qoidalar va standartlarni qo‘llash:

- budget va budjetdan tashqari jamg‘armalarning hajmi, tuzilishi va maqsadlari bo‘yicha daromad va xarajatlar moddalarining o‘z vaqtida bajarilishini tashkil etish va nazorat qilish;

- davlat mablag‘lari sarf-xarajatlarining samaradorligi va maqsadga muvofiqligini aniqlash va davlat mulkdan foydalanish;

- budget va budjetdan tashqari jamg‘armalarning daromad va xarajatlar moddalarining haqiqiylikini baholash;

- qonunlar loyihalarining moliyaviy ekspertizasi, shuningdek davlat organlarining normativ-huquqiy hujjatlari, budget mablag‘lari hisobidan qoplanadigan xarajatlar yoki budget va budjetdan tashqari jamg‘armalarning shakllantirish va ijro etishga ta‘sir qiladi;

- budget va budjetdan tashqari jamg‘armalar budjetlarining belgilangan ko‘rsatkichlaridan aniqlangan og‘ishlarni tahlil qilish va ularni bartaraf etishga qaratilgan takliflarni tayyorlash, shuningdek, umuman budget jarayonini takomillashtirish;

- markaziy bank, tijorat banklarning boshqa moliya va kredit muassasalarida budget mablag‘lari va budjetdan tashqari fondlarning qonuniyligi va o‘z vaqtida harakatlanishini nazorat qilish;

- davlat budjetining daromad qismini shakllantirishni ta‘minlaydigan soliq, bojxona va boshqa to‘lovlar davlat budjetining daromad qismiga tushishini ta‘minlash;

- vazirliklar va idoralarning davlat budjeti va budjetdan tashqari mablag‘lardan

foydalanish bo'yicha faoliyati samaradorligini baholash;

- buxgalteriya hisobi va hisobotning to'g'riligini nazorat qilish;
- budjet va soliq intizomini takomillashtirish;
- turli darajadagi budjetlarning daromad bazasining o'sish zaxiralarini aniqlash va budjet xarajatlarini kamaytirish;
- budjetlararo munosabatlar mexanizmini amalga oshirishni nazorat qilish;
- banklar va boshqa kredit muassasalarida budjet mablag'lari va budjetdan tashqari mablag'larning muomalasini tekshirish;
- mintaqalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash maqsadli budjet fondlarini shakllantirish va taqsimlashni nazorat qilish;
- soliq va bojxona imtiyozlari, davlat subsidiyalari, subvensiyalar va ayrim toifadagi to'lovchilarga yoki hududlarga boshqa yordam ko'rsatish bo'yicha noqonuniy qarorlar qabul qilinishini oldini olish;
- budjet va budjetlararo munosabatlar sohasida moliyaviy suiste'molliklarni aniqlash;
- moliyaviy intizomni oshirish maqsadida profilaktika ishlarini olib borish.

Xulosa va takliflar.

Ushbu maqolada keltirilgan yuqoridagi tadqiqotlar tahlillar fikrlarni kelib chiqib xulosa qiladigan bo'lsak, siyosiy tizimning ishlashini ta'minlashda muhim ro'l o'ynaydigan davlat moliyaviy nazorati va ichki audit bir vaqtning o'zida quyidagi funktsiyaga ega bo'lishi mumkin:

- ijtimoiy boshqaruv;
- siyosiy rahbarlik;
- demokratiya;
- huquqiy tartibga solish.

Xususan, ichki moliyaviy nazorat tizimining ishonchliligini, davlat budjeti mablag'larini sarflashning samaradorligi va samaradorligini baholash uchun auditorlik tekshiruvlarini rejalashtirish uchun audit obyektlarini tanlashda quyidagi mezonlardan foydalanish taklif etiladi:

- budjet mablag'lari hajmi yoki daromad manbai bo'yicha budjetga tushumlar hajmi;
- tekshirish uchun rejalashtirilgan davrda nazorat qiluvchi tuzilmalar tomonidan aniqlangan qoidabuzarliklarning (kamchiliklarning) ahamiyati;
- oldingi auditorlik tekshiruvidan o'tgan vaqt davri (agar audit ob'ekti bo'yicha audit yo'nalishi 3 yildan ortiq vaqt davomida tekshirilmagan bo'lsa, yo'nalishni tekshirish rejaga kiritilishi kerak);
- ilgari o'tkazilgan auditorlik tekshiruvlari natijalari bo'yicha kiritilgan auditorlik tavsiyalarining to'liq va o'z vaqtida bajarilishi;
- tekshirilishi kerak bo'lgan davrda yuzaga kelgan budjet munosabatlarini tartibga

soluvchi qonun hujjatlaridagi jiddiy o'zgarishlar;

- audit obyektining kadrlar salohiyati (xodimlarning tajribasi va malakasi).

Budjet hisobotining ishonchliligini tekshirishni rejalashtirish uchun auditorlik obyektlarini tanlash quyidagi mezonlardan foydalangan holda amalga oshiriladi:

- hisobot budjet davri oxiridagi audit obyekti aktivlarining (majburiyatlarining) umumiy hajmi;

- tekshirish uchun rejalashtirilgan davrda nazorat qiluvchi tuzilmalar tomonidan aniqlangan qoidabuzarliklarning (kamchiliklarning) ahamiyati;

- ilgari o'tkazilgan auditorlik tekshiruvlari natijalari bo'yicha berilgan tavsiyalarning to'liqligi va o'z vaqtida bajarilishi;

- audit o'tkazilgan vaqtdan beri o'tgan vaqt davri (agar audit obyekti bo'yicha audit yo'nalishi 3 yildan ortiq vaqt davomida tekshirilmagan bo'lsa, yo'nalishni tekshirish rejaga kiritilishi shart);

Foydanilgan adabiyotlar:

1. "O'zbekiston Respublikasi Davlat budjeti xarajatlarining samaradorligini oshirish, budjet qonunchiligi buzilishining profilaktikasini kuchaytirish va masofaviy moliyaviy nazoratni kengaytirish, shuningdek, davlat moliyaviy nazorati organlari faoliyatini takomillashtirish" (SH.M.Mirziyoyev. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 14.02.2022 yildagi PQ-128-son).

2. "Xarajatlarning ijtimoiy yo'naltirilganligini saqlab qolgan holda Davlat budjetining barcha darajalarida mutanosiblikni ta'minlash, mahalliy budjetlarning daromad qismini mustahkamlashga qaratilgan budjetlararo munosabatlarni takomillashtirish hamda ilg'or xalqaro tajribada qo'llaniladigan vositalardan foydalangan holda moliya siyosatini yanada takomillashtirish" (O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni, 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-son).

3. Рябухин С.Н.Аудит эффективности использования государственных ресурсов: монография. М.:Наука, 2004.

4. Бурцев В. В. Организация системы государственного финансового контроля в Российской Федерации: Теория и практика: монография. М.:Дашков и К, 2002.

5. Temirkulov A. A. (2020). The correct acceptance of the investment decision is a factor of success of implementation of the process. ISJ Theoretical & Applied Science, 05 (85), 689-692.

6. Кудбиев, Д. К., & Турсунова, Д. Д. (2018). ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ. In Бухгалтерский учет: достижения и научные перспективы XXI века (pp. 87-93).

7. Атабаева, З. А. (2019). Организация учета инвестиций на Капитальные вложения. Проблемы современной науки и образования, (12-1 (145)).

8. Kunduzova, K. I. (2020). Ways to attract investment and improve its

accounting. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(6), 216-221.

9. Нурматов, О.Т.(2017). ПРОЦЕСС МОДЕРНИЗАЦИИ В УЗБЕКИСТАНА: ВЧЕРА И СЕГОДНЯ. *Theoretical & Applied Science*, (4), 206-210.

10. Tohirovich, Q. N. (2021). International financial accounting standards in Uzbekistan. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(4), 328-333.

11. Savinova, G. A. (2020). Economic analysis and management of small businesses. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 06 (86), 227-230.

12. Abduraximov, Boburjon Umarjon O'g'li, Qudbiyev, Nodir Tohirovich, & Mominov, Ikromjon Luxmonjon O'g'li (2021). *AYLANMA MABLAG'LARNI BOSHQARISH TIJORAT KORXONASI MUVAFFAQIYATINING ASOSI*. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1 (10), 724-733.

13. Rasulova, Shaxnoza Xatamovna (2021). *ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARINI KAMAYTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI VA UNITO'G'RI HISOBGA OLISH ZARURIYATI*. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1 (10), 713-718.

14. Abduxalimovna, A. Z., & Nabiyeovich, I. I. (2021). Organization of Long-Term Asset Accounting on the Basis of International Standards. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF INNOVATIONS ON TOURISM MANAGEMENT AND FINANCE*, 2(11), 86-92.

15. Raximjonov, Umidjon Raximjon O'G'Li, Qudbiyev, Nodir Tohirovich, & Qayumov, Nozimjon Adxamjon O'G'Li (2021). *BILVOSITA SOLIQLARNING SOLIQ TIZIMIDAGI TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI*. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1 (10), 719-723.

16. Qudbiyev, Nodir Tohirovich. (2021). Xalqaro moliyaviy hisob standartlariga o'tish dolzarbligi - Relevance of the transition to international financial accounting standards. *SJ international journal of theoretical and practical research*, 1(2), 56-64.

17. Shokiraliyevich, G. I. (2021). Role of information and communication technologies in accounting and digital economy. *SOUTH ASIAN JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT RESEARCH*, 11(5), 17-20.

18. Темиркулов, А. А. (2021). Страхование жизни: зарубежный опыт и необходимость развития в Узбекистане. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF INNOVATIONS ON TOURISM MANAGEMENT AND FINANCE*, 2(11), 56-63.